

Iparművészeti Múzeum, Budapest

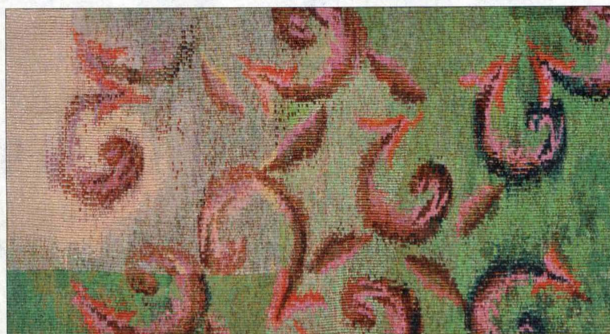
A művesség dicsérete

A Musées Royaux d'Art et d'Histoire-ban a Brüsszeli Magyar Kulturális Intézet és a Dobrányi Ildikó Alapítvány által kezdeményezett Európa szövete című, Magyarország európai uniós elnöki fél évének záróakkordjaként rendezett kiállítás most Budapesten is látható.

A tárlat szellemes és a kárpitművészet időtlen aktualitását bemutató ötleten alapul: az alapítvány kuratóriuma az unió tagállamaiból felkért, a tagországokéval megegyező számú résztvevő között „felosztotta” a budapesti Iparművészeti Múzeum XVIII. századi Mercurius átadja a gyermek Bacchust a nimfáknak című brüsszeli faliszőnyeg bordúrrétegét és a főjeletet háttérének önálló képekké komponálható díszeit.

A kezdeményezés szándéka az volt, hogy európai léptékben irányítsa rá a figyelmet a szövött kárpit művészetére, amely fejlődésének egyik csúcspontját az 1500-as években Brüsszelben érte el. Raffaello tervei és a tanítványok rajzai alapján itt készült ebben az időszakban többek közt az X. Leó pápa rendelte, húszdarabos, azóta elpusztult faliszőnyeg-sorozat is, amelynek négy darabából álló, Medici-kárpitokként emlegetett XVIII. századi replikája szintén a budapesti múzeum tulajdonában van.

A XXI. század elején a kiállítás szervezőjének, a Dobrányi Ildikó Alapítványnak azonban sokkal nehezebb dolga lehetett, mint annak idején Ószentségének. A Medici-bankház-

Csókás Emese: Európa szövete, 21. részlet, 2010
szövött kárpit, 55x31,5 cm

ket, professzionális munkaszervezést, olajozottan működő anyagbeszerzést és megrendelés-lebonyolítást jelent. Nem véletlen, hogy ezek a művészeti központok az akkori Angliával, Európa déli országaival és a Nyizsnyij-Novgorodig befolyással rendelkező Hanza-városokkal tengeri kereskedelmet fenntartó kikötők közelében alakultak ki. Ez a művészeti ipar neve ki a XVII. század híres, de megrendelőik híján specializálódni kénytelen németalföldi festőit is.

A falikárpitok művészetére rendkívül drága műfaj, anyag, szakértelem- és munkaigényessége okán az építészeti után talán a legdrágább. Ezért nagyvonalú elképzelésekkel rendelkező

(Franciaország) vagy a dán Anet Brusgaard, aki az élénk színekkel ábrázolt növényi motívumok mögött az eredeti bordúrrészlet plaszticitást biztosító barnás árnyalatait feketére egyszerűsítette, ezzel az egyik legkorábbi fennmaradt művet, az 1373-ban I. Lajos, Anjou grófia rendelte Angers-i Apokalipszist idézve. Az eredeti színeit látszólag csak árnyalatnyi változtatással követő Maria Almanza (Belgium) munkája ezzel az apró módosítással a XX. századi dél-amerikai irodalom baljóslatú legendáira utal – a szőnyegrészlet több négyzetméteres önálló műként is megállná a helyét.

Nem mintha a kiállítás többi darabja nem lenne önálló mű, sőt éppen ez

Aino Kajaniemi: Európa szövete, 20. részlet, 2010
szövött kárpit, 102,5x21 cm

nak a XVI. században ugyanis már nemcsak filiolái és ágensei voltak Németalföldön, hanem faliszőnyeg-raktára is Bourges-ban, amelynek elsősorban avignoni fiókjintézete révén terítette a készletét Franciaországban. Amikor X. Leó a kiállítás alapjául szolgáló sorozat darabait megrendelte, a pápának dolgozott az „isteni” Michelangelo, és gyűjtötte az adatokat kortársairól az a Vasari is, akinek írásai alapján tudjuk, hogy a reneszánsz Itáliájának mindig kére festett ege alatt hatalmas művészegyéniségek nőttek ki az apró városállamokból. Ez a tény, valamint a XVI. századi elméleti irodalom etalonná tette a magányos nagy művész vízióját, és megalkotta a művészeteknek mind a mai napig érvényes kanonizációját; a mai műkritikának is ez alapja. Pedig a Sixtus-kápolnát egyedül, denevérként függeszkedve festő Michelangelo már akkor is inkább kivételnek számított, és a hasonló gigászi vállalkozások esetében a „magányos művész” még a következő századokban is rendkívülinek volt tekinthető. A XVI. századi elméleti irodalom Orbis Terrarum Italiae és annak hatósugara volt, ahol a nagyúri rendelések kivitelezése nem igényelt ipari méreteket, vagy ha igen, akkor a Németalföldi miniatúrafestő, szőnyegszövő műhelyeihez fordultak, mert ezek már egy évszázaddal korábban berendezkedtek a nagy volumenű termelésre. Az ipari termelés ebben az esetben nem minőségi kategória: jó művészeket és művese-

és tehetséges megrendelő szükségeltetik hozzá. De sajnos mai világunk nem tud reprezentálni, mert a méltósághoz jő kell, az izléshez pedig műveltség. A Dobrányi Ildikó Alapítványnak a több ország művészeit egy mű kedvéért összefogó vállalkozása az extrém sportok körébe sorolható; támogatások híján önerőből, személyes kapcsolatok révén, következetes akaratával végigvitte szervezőmunka eredménye.

Sem a nagyközönség, sem a potenciális megrendelők nem ismerik a régi idők kárpitművészetét. A „díszítőművészetté” leminősítés mellett ennek másik oka az, hogy a műfaj fénykorából fennmaradt darabok hatalmasak, szinte kiállíthatatlanok. Az Európa szövete című kiállítás esetében a nagyobb részletek, esetleg az egész szőnyeg legyártása rengeteg időbe került volna – és talán a kiállítás játékos jellege is elvész. A mai művészeknek a XVIII. századi kárpit egyes – önálló kompozícióként is kiemelhető – elemeit kellett a lehető leghatározottabban stílusban, formában és anyagfinomságban újra gondolniuk, másolniuk; az egyetlen feltétel a minőség volt. A legszemlésebbek talán azok a darabok, amelyek látszólag csekély szín-, anyag- vagy kompozícióváltoztatással az eredeti szövet valódi metamorfózisát adják. Ilyen a kis színváltoztatással dolgozó Andrea Milde (Spanyolország); a formákat szigorúan tartó, de az eredeti kompozíciót vad árnyalatfelhangokkal valósággal szétziláló Sarah Perret

ad ösztönzést arra, hogy az ember eljuttasson a gondolat: vajon melyiket lehetne közülük nagy méretben, képzeletbeli termeink falaira megrendelni. Talán a lengyel Włodzimierz Cygan hideg színekben tartott, plasztikusnak ábrázolt levélkompozícióját és Czeglédi Adél impresszionisztikus, kissé melanholikus, kiszáradó félben lévő faágát. Nagy Judit pedig karakteressé teszi az eredeti szőnyeg némileg elmosódott és sematikus két állatfiguráját; így a zöld szemű hóbagoly mellett szélfűttá sörénnyel és kölyökállat-arc kifejezéssel néz ránk a piros szemű oroszlán.

A múzeumok egyre inkább csak befogadó terei az ilyen vállalkozásoknak. Egyrészt mert a szaktudományt annyira megtizedelték, hogy a magyar múzeumok ritkán képesek eredeti és szellemes ötleteken alapuló tárlatokkal előrukkolni; másrészt mert a közgondolkodás végérvényesen széttöredezett: nincs közönség. Az Európa szövete darabjai nemcsak múzeumban kiállítható tárgyak, amelyekre a rég elhaltakat megjelölt, távolságtartó áhítattal kell tekintenie a közfigyelemnek. A művészettörténet-írást megteremtő korszak nyelvén szólva: a faliszőnyeg bizony a nagyság méltó művei közé tartozik. És végül: igazán remek dolog, ha van egy olyan kiállítás és katalógus, amely nemcsak belterjes érdeklődésre tarthat számot, hanem örömmel nézgetheti az ember, mert elegáns és szórakoztató, és mert: tetszik. (Megtekinthető november 27-ig.)

MOJZER ANNA